

УДК 364-43

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.18>

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дробіна І.О.,
доктор філософії,
старший науковий співробітник
науково-методичної лабораторії
внутрішнього забезпечення якості
освітньої діяльності
науково-методичного відділу
аналізу та прогнозу освітньої діяльності
науково-методичного центру організації
та провадження освітньої діяльності
Національного університету оборони України
ORCID: 0000-0002-5839-8563

Дробіна І.О. Професіоналізація волонтерської діяльності.

У статті проаналізовано правове регулювання волонтерської діяльності в контексті підтримки Збройних Сил України як «неформального» виду професійної зайнятості та виду економічної діяльності. Особлива увага приділяється проблемам правового регулювання такого виду зайнятості та його розвитку, що виник внаслідок російської збройної агресії, розпочатої у 2014 році. Визначено ознаки «професіоналізації» волонтерської діяльності, яка включає соціальне страхування, отримання доходу та зарахування такої діяльності до професійного стажу. Розглянуто базові нормативно-правові акти у цій сфері, зокрема Закон України «Про волонтерську діяльність», та з'ясовано, що попри наявності регулювань, існує нагальна потреба у їх удосконаленні.

З огляду на зростаючі потреби воєнного часу, встановлено, що державна запроваджує активне правове регулювання підтримки волонтерської діяльності. Таке регулювання значною мірою імплементує зарубіжний досвід в цій сфері правового регулювання та має велике розгалуження у різних видах нормативно-правових актів. Крім того, існує фактичне сприйняття не тільки громадянами, а й органами місцевого самоврядування та органами державної влади волонтерства як професії. Основні виклики пов'язані з відсутністю спеціальної літератури для волонтерів, яка б надавала роз'яснення щодо особливостей правового регулювання такого виду діяльності саме з огляду його «професійних» ознак.

Ключові слова: волонтерська допомога, волонтерство, волонтерська діяльність, професійна діяльність, правове регулювання, Збройні Сили України.

Drobina I.O. Professionalization of volunteer activities.

The article analyzes the legal regulation of volunteer activities in the context of supporting the Armed Forces of Ukraine as an “informal” type of professional employment and economic activity. Particular attention is paid to the problems of legal regulation of this type of employment and its development, which arose as a result of the Russian armed aggression that began in 2014. The signs of «professionalization» of volunteer activities are identified, which include social insurance, income generation, and the inclusion of such activities in professional experience. The basic regulatory and legal acts in this area, in particular the Law of Ukraine «On Volunteer Activity» are considered, and it is found that despite the existence of regulations, there is an urgent need to improve them.

Given the growing needs of wartime, it has been established that the state is introducing active legal regulation of support for volunteer activities. Such regulation largely implements foreign experience in this area of legal regulation and has many branches in various types of regulatory acts. In addition, there is a de facto perception of volunteering as a profession not only by citizens, but also by local self-government bodies and state authorities. The main challenges are related to the lack of specialised

literature for volunteers that would provide explanations regarding the specifics of legal regulation of this type of activity, particularly in view of its “professional” characteristics.

Key words: volunteer assistance, volunteering, volunteer activity, professional activity, legal regulation, Armed Forces of Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасному світі волонтерський рух давно визнано більшістю розвинутих держав і Україна не тільки йде шляхом поступової імплементації міжнародних норм у сфері правового регулювання волонтерської діяльності, а й активно запроваджує норми у контексті забезпечення надання волонтерської допомоги військовим формуванням під час збройних конфліктів. Збройні Сили України, значною мірою покладаються на волонтерську підтримку, що зумовлює актуальність правового регулювання цієї діяльності.

Регулювання волонтерської допомоги Збройним Силам України з огляду на тривалість збройного конфлікту неминує призводить до тривалої за часом такої діяльності, яка вже не носить одноразового випадкового характеру, і носить ознаки тривалої зайнятості, системності.

Проте, наукова спільнота ще не сформувала одноголосної думки стосовно визнання такої діяльності «професійною», а розпорошеність нормативно-правового регулювання надання волонтерської допомоги Збройним Силам України в різних нормативно-правових актах не дозволяє чітко, всебічно дійти висновку про наявність або відсутність ознак «професії» волонтер чи однозначних умов, які б фіксували таку діяльність «професійною». Це призводить до правової невизначеності, обурення населення зростання статків окремих волонтерів, які населення вважає необґрунтованими. Це може впливати на ступень довіри до волонтерських ініціатив, їх легітимності. Неврегульованість таких аспектів, як фінансування волонтерських організацій, розподіл їх доходів та зарахування професійного стажу або стажу загального соціального страхування їх членів не тільки перешкоджає роботі волонтерських організацій, а й стає темою правоохоронних та журналістських розслідувань.

Особливі труднощі виникають через динамічний характер українського законодавства у сфері надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, що разом із гнучкістю правового регулювання, під час його адаптування до швидкоплинних умов та потреб військових формувань, самих волонтерських організацій, одночасно створює «білі плями», конкурентні норми з одного і того ж питання. У зв'язку з цим, поетапне запровадження міжнародного досвіду та практик, а також українська практика правозастосування вітчизняних норм з цієї сфери створюють фундамент для поступового визнання волонтерської діяльності «професійною».

Стан опрацювання цієї проблематики. Одними з перших науковців, які звернули увагу саме на «професійне» волонтерство Мальцев Е.А. [1], Чепурка В. [2], Єременко А., Безрукова О. [3], Лобанюк Д. [4], Яремчук С.С., Семенюк-Прибатьєв А.В., Адамовський В.І. [5], Шепітько Т. [6]. Вказані фахівці зосередили увагу на феномен виникнення «професійних» ознак в системі правового регулювання надання волонтерської допомоги Збройним Силам України.

На думку вчених, це професійна і не дарма ліцензована діяльність – зі своїми стандартами. Волонтери, котрі займаються цим від 2013 року, вже мають фаховий досвід. З одного боку, волонтерство не має бути професією, хоча і стає нею для багатьох. З другого боку, волонтерство – це елемент громадянського суспільства, волевиявлення дією. І це дуже важливо. Наслідки для держави і суспільства залежатимуть від самих волонтерів і еволюції волонтерства як явища. Інституціалізоване волонтерство почасти перестає бути волонтерством і стає професійною діяльністю. Експертність волонтерів і їх організація за 11 років збройного конфлікту Росії з Україною еволюціонувала та вийшла на новий «професійний» рівень. Вказані вчені вважають, що потреби суспільства у цій сфері мають бути інституціалізовані, заплановані і забюджетовані, а їх задоволення – законодавчо систематизоване. Аналіз багаторічної волонтерської діяльності у сфері оборони України не тільки не призвів до висновку у її другорядності або у визнання зменшення її потреби для держави, а й довів, що держава готова ефективно інтегрувати в свою систему будь-які нові елементи, що сприяють зміцненню обороноздатності України та реалізації громадських ініціатив, в тому числі пов'язаних з волонтерством, на рівні законодавства.

Метою дослідження є провести аналіз існуючих нормативно-правових актів, що регулюють волонтерську допомогу Збройним Силам України, які свідчать про наявність ознак такої діяльності як «професійної» та різновиду економічної зайнятості населення, ідентифікації правових прогалин з даного питання та розробки пропозицій щодо вдосконалення законодавчої бази у напрямках та видах цієї допомоги з огляду на її «професійність».

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання волонтерської допомоги Збройним Силам України вже давно є одним з пріоритетів національної оборонної політики, особливо у контексті тривало збройного конфлікту російської федерації із Україною.

Частина перша статті 17 та частина перша статті 65 Конституції України зазначають, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є справою всього Українського народу, обов'язком громадян України [7]. Ознаки «зайнятості» як «професійної» зазначається частинами другою-п'ятою статті 17 Конституції України, які передбачають перебування громадян на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях. А частина друга статті 65 Конституції України, встановлює, що громадяни відбувають військової служби за законом [7].

Разом з тим, і волонтерська діяльність в Україні – країні з писаним правом, відбувається на підставі Закону України «Про волонтерську діяльність», який в якості одного з напрямів волонтерської діяльності зазначає надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України [8, ч. 3 ст. 1].

Стаття 6 зазначеного Закону стосується виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів [8].

Пункт «е)» статті 3 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ зазначає, що умови, норми і порядок пенсійного забезпечення, встановлені цим Законом для військовослужбовців строкової служби та членів їх сімей, поширюються також (якщо не передбачено інше) на осіб, які стали особами з інвалідністю у зв'язку з пораненням, каліцтвом, контузією або внаслідок захворювання, пов'язаного з безпосередньою участю в антитерористичній операції або забезпеченням її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення, з безпосередньою участю у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони [9].

Такі санкції вище вказаних статей не просто стосується соціального захисту людей, пов'язаних із нещасливим випадком людей, що займалися якимось «хобі», а є єдиним напрямом із сімнадцяти напрямів волонтерської діяльності зазначених Законом України «Про волонтерську діяльність» [8] де загибель (смерть) або інвалідність волонтера фактично прирівнюється до такого ж захисту військовослужбовців строкової військової служби або страхування нещасливих випадків на виробництві, що є беззаперечною ознакою зайнятості у сфері оборони.

Частина шоста статті 5 Закону України «Про волонтерську діяльність» зобов'язує організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, надавати волонтеру на його вимогу письмове підтвердження здійснення ним волонтерської діяльності із зазначенням напрямку, періоду та часу здійснення такої діяльності [8]. І хоча Закон не пояснює за чого такі відомості необхідні волонтеру загалом, але окремий випадок наводить в абзаці третьому частини 4 статті 7 цього ж Закону, згідно з яким волонтер має право на зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до практики в разі її відповідності освітній програмі закладу освіти за згодою закладу освіти.

Частина друга статті 17 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» передбачає включення до вислуги років, що враховується при призначенні пенсії окремим категоріям осіб, часу навчання у закладах освіти незалежно від форми здобуття освіти. Таке зарахування здійснюється за умови присвоєння після завершення навчання офіцерського або спеціального звання та за винятком навчання у військових і спеціалізованих закладах відповідного профілю.

Час навчання зараховується до вислуги років до вступу на службу або призначення на відповідну посаду в межах не більше п'яти років із розрахунку один рік навчання за шість місяців служби, що має істотне значення для формування пенсійних прав зазначених категорій осіб [9].

Таким чином, у вищезазначених випадках зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до практики в разі її відповідності освітній програмі закладу освіти за згодою закладу освіти,

зараховується вказаним волонтерам, у разі їх прийнятті на вказані види державної служби, з розрахунку один рік навчання включно із практикою за шість місяців служби, а не сам час зайняття волонтерською діяльністю.

Наступне питання, яке має значення – отримання винагороди волонтером.

Частина 4 статті 7 та стаття 11 Закону України «Про волонтерську діяльність» передбачають, що волонтер має право на відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, а саме: витрати на відрядження на території України та за кордон у межах норм відшкодування витрат на відрядження, встановлених для державних службовців і працівників підприємств, установ та організацій, що повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів.

Волонтеру можуть бути відшкодовані підтверджені документами: витрати на проїзд (включаючи перевезення багажу) до місця здійснення волонтерської діяльності; витрати на отримання візи; витрати на харчування, коли волонтерська діяльність триває більше 4 годин на добу; витрати на проживання у разі відрядження волонтера до іншого населеного пункту для провадження волонтерської діяльності, що триватиме більше 8 годин; витрати на поштові та телефонні послуги, пов'язані із здійсненням волонтерської діяльності; витрати на проведення медичного огляду, вакцинації та інших лікувально-профілактичних заходів, безпосередньо пов'язаних з наданням волонтерської допомоги [8].

Але такі відшкодування не є винагородою. Звідки ж тоді деяких волонтерів мільйонні статки?

Частина 1 статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» зазначає, що волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності [8].

Згідно частини 3 статті 17 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» розмір адміністративних витрат благодійної організації не може перевищувати 20 відсотків доходу цієї організації у поточному році [10].

Додаток 26 (пункти 4.39, 5.17) до Настанови з визначення вартості будівництва, затвердженої наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 01 листопада 2021 року № 281, до адміністративних витрат належать витрати на оплату праці управлінського й допоміжного персоналу з урахуванням усіх передбачених законодавством виплат, а також витрати на службові відрядження та транспортне забезпечення апарату управління [11].

Перелік адміністративних витрат передбачений пунктами 4.39, 5.17 Додатку 26 [11] визначений виключно для будівельних організацій.

Виникає питання, по-перше, чи можуть такі витрати розповсюджуватися і на благодійні організації і по-друге, оскільки наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження кошторисних норм України у будівництві» від 01 листопада 2021 року № 281 не зареєстровано у Міністерстві юстиції, то чи є він обов'язковим нормативно-правовим актом в сенсі Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 3 жовтня 1992 року № 493/92 [12].

На додаток, зміст адміністративних витрат зазначених у Додатку 26 (пункти 4.39, 5.17) до Настанови з визначення вартості будівництва, затвердженої наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 01 листопада 2021 року № 281 [11], частково перетинається із змістом відшкодувань передбачених частиною 4 статті 7 та статтею 11 Закону України «Про волонтерську діяльність», які відшкодовуються благодійною організацією волонтеру [8]. Тоді, чи відшкодовувати благодійній організації чи волонтерам решту витрат про які йдеться у Додатку 26 Настанови з визначення вартості будівництва? [11]

Чим більше неясності з цього питання тим заможніше стають окремі волонтери, що викликає заслужене обурення громадян.

Крім ризиків загинути або отримати інвалідність внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги Збройним Силам України або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, волонтери також потрапляють у полон.

Держава піклується про осіб, що потрапили у полон до ворога.

Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей» [13] визначає правовий статус і гарантує соціальний захист як військовослужбовців, так і цивільних осіб, які перебували в полоні. Проте, стаття 12 «Забезпечення реалізації прав осіб, стосовно яких

встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення на пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування» вказаного Закону не містить норм щодо зарахування часу перебування волонтерів у полоні до стажу загальнообов'язкового державного соціального страхування [13].

Практичне життя дещо відрізняється від формального регулювання відносин державою і Інтернет рясніє оголошеннями про «оплачувані вакансії волонтерів» [14] або про «професійне волонтерство» [15].

З початком збройної агресії Російської Федерації проти України активізувалося багато вже існуючих консультативно-дорадчих громадських органів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, в яких брали участь волонтери, та виникли нові органи з їх участю а саме: Рада у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України [16]; Комітет реформ Міністерства оборони та Збройних Сил України [17], Рада сприяння імплементації реформ Міністерства оборони України [18, 19], Проектний офіс Ради реформ Міністерства оборони України [20], Рада резервістів Збройних Сил України [21], Ради сімей військовослужбовців [22], Рада волонтерів при Міністерстві оборони України [23].

У зв'язку з обмеженістю повноважень Ради волонтерів при Міністерстві оборони України [23] у волонтерів та керівництва Міноборони виникла ідея «волонтерського десанту» – влаштування волонтерів на роботу в Міністерство. В листопаді 2014 року співробітниками Міноборони стали 8 волонтерів, що пройшли тест на поліграфі. Серед їх досягнень на державній службі відзначають впровадження електронної системи закупівель та електронного реєстру обліку майна Міністерства, розробку нових технічних умов для постачальників, а також новації в області харчування військових та автоматизації складів. Однак упродовж першого року роботи більшість «десантників» звільнилися, а їх починання були передані «Проектному офісу реформ» [24].

У грудні 2014 року 10 волонтерів із досвідом переговорної роботи ввійшли до складу Об'єднаного координаційного центру звільнення заручників, створеного при Міноборони [25, 26].

У серпні 2015 року в Міноборони з'явився Координаційний штаб волонтерів «Сармат». Штаб став працювати на фронті, шукаючи проблеми з тилловим та медичним забезпеченням, наданням статусів учасників АТО та бойових дій, виплатами бійцям, а також відстежуючи представлення їх до нагород [24, 27].

Згідно статті 1 Закон України «Про основи національного спротиву» добровольче формування територіальної громади – воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони [28].

Слід зазначити, що згідно статей 9 та 24 Закон України «Про основи національного спротиву» [28] на громадян України, зарахованих до складу добровольчих формувань територіальних громад, під час участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони поширюється дія статутів Збройних Сил України.

На членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [29]. На членів добровольчих формувань територіальних громад, які беруть участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, поширюються гарантії соціального захисту, передбачені Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [30]. Таким чином, правовий статус членів добровольчих формувань територіальних громад (як озброєних волонтерів – комбатантів) де-юре прирівняний до військовослужбовців Збройних Сил України, адже на таку категорію волонтерів розповсюджується дія статутів Збройних Сил України, а соціальний захист задекларований Законом без виключень, передбачений всіма статтями Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [29] в тому числі і зарахування часу перебування у складі добровольчого формування територіальної громади до вислуги років, отримання продовольчого речового, грошового та інших видів забезпечення, додаткової винагороди членів добровольчих формувань територіальних громад на рівні військовослужбовців під час дії воєнного стану (особливого періоду), надання оплачуваних відпусток та медичного обслуговування у медичних закладах Міністерства оборони України і санаторно-курортного лікування та відпочинку,

забезпечення жилими приміщеннями та правом на освіту, пенсійне забезпечення та решта пільг і переваг, пов'язана саме з проходженням військової служби.

Згідно пунктів 6 та 7 Положення про добровільні формування територіальних громад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449 [31] членство у добровільному формуванні не звільняє від обов'язку проходження строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період. Тобто це не є військовою службою.

Під час мобілізації добровольці територіальної оборони, які за станом здоров'я придатні до військової служби у воєнний час та мають військово-облікову спеціальність, за потреби призиваються для комплектування військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил та інших складових сил оборони за територіальним принципом.

На сьогодні ні науковці ні держава ще не висловилися з питань механізму практичної реалізації зазначених норм щодо волонтерів, які є членами добровільних формувань територіальних громад. На мою думку, таке подальше врегулювання буде відбуватися шляхом створення судових прецедентів із захисту прав волонтерів – членів добровільних формувань територіальних громад та роз'яснень Конституційного Суду України.

Європейська конвенція про довгострокову волонтерську службу від 11 травня 2000 року є інструментом неформального навчання волонтерів і тих, з ким вони співпрацюють, дає молоді можливість навчатися солідарності і просувати її, а також служити суспільству. У Конвенції зазначено визначення згідно якого «Волонтер – це людина, яка на законних підставах проживає на території однієї із Сторін, яка на законних підставах знаходиться на території іншої Сторони безперервно протягом не менш трьох місяців і не більш дванадцяти місяців для здійснення волонтерської служби повний робочий день. Волонтер може або належати, або співпрацювати з направляючими чи приймаючими некомерційними неурядовими організаціями» [32, ст. 2].

Як бачимо Європейська конвенція про довгострокову волонтерську службу від 11 травня 2000 року [32] розглядає волонтерство саме як службу, яка повинна мати визначений термін від трьох місяців і не більш дванадцяти місяців і відбуватися повний робочий день.

Крім того, стаття 9 вказаної Конвенції зазначає, що волонтери, які є учасниками довгострокової волонтерської служби забезпечуються харчуванням та проживанням за рахунок приймаючої організації. Волонтерам під час виконання завдань забезпечуються усім необхідним. Їм надається, як мінімум, один повний вихідний день на тиждень, при цьому не менш одного вихідного дня на місяць за обранням самого волонтера. Волонтери отримують достатню суму коштів на кишенькові витрати, розмір якої узгоджується між направляючою та приймаючою організаціями. І такі права надаються у межах законодавства приймаючої сторони.

У преамбулі Конституції України задекларовано незворотність європейського курсу України [7], а це означає поступову гармонізацію законодавства України із європейською спільнотою, в тому числі імплементацію Європейської конвенції про довгострокову волонтерську службу від 11 травня 2000 року [32] в українське законодавство.

Стратегією державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», затвердженій Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 [33] передбачалось приєднання України до Європейської конвенції про довгострокову волонтерську службу від 11 травня 2000 року.

Слід зазначити, що необхідних заходів щодо прискорення процесу приєднання України до Європейської конвенції про довгострокову волонтерську службу, передбачених вказаною Стратегією державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затвердженою Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012, вжито так і не було. Не врегульоване і питання виплати «достатньої суми грошей на кишенькові потреби» волонтерів не тільки створює корупційні ризики у цій сфері правового регулювання, а й, на мою думку, порушує гарантоване статтею 48 Конституції України [7] право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

У зв'язку з відсутністю механізму реалізації правових приписів, що регулюють збір благодійних пожертв, та відсутністю належного контролю державних органів, що реалізують державну політику у сфері волонтерської діяльності щодо обліку грошей та майна, законодавство у цій сфері потребує значного доопрацювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі вищевикладеного прослідковується стійка тенденція до професіоналізації волонтерської діяльності.

Конституція України зобов'язує усіх громадян України брати участь у захисті суверенітету і територіальної цілісності України. Одночасно стираються межі такого захисту між «професійним» проходженням військової служби і членством у добровольчому формуванні. Обидва статуси регулюються одними й тими ж законами.

Законодавство України поступово кодифікує статус волонтерів, що надають волонтерську допомогу Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України.

Закон України «Про волонтерську діяльність» зобов'язує організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, надавати волонтеру на його вимогу письмове підтвердження здійснення ним волонтерської діяльності із зазначенням напрямку, періоду та часу здійснення такої діяльності в тому числі із здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів. Видача подібного документу волонтеру необхідна у подальшому задля реалізації його прав та обов'язків, які ще продовжують формуватися законодавством, в тому числі і у сфері зайнятості та «професійності».

Наявність визначеного законами легального доходу благодійних організацій та механізму відшкодування волонтерам їх витрат у зв'язку із наданням ними волонтерської допомоги, та подальшої їх кодифікації неминуче призведе до збільшення ознак «професійності» такої діяльності.

Перспективи подальших досліджень у сфері правового регулювання волонтерської допомоги Збройним Силам України повинні в тому числі зосередитися і на аналізі та вдосконаленні нормативно-правових актів щодо наявності або відсутності «професійних» ознак волонтерської діяльності.

СПИСОК ВИКОРСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мальцев Едуард Волонтерство: що далі? – Не має бути розпачу, має бути переформатування 13 квітня 2022. URL: https://mind.ua/kmbs_alumni/publications/20239620-volonterstvo-shcho-dali-ne-mae-buti-rozpachu-mae-buti-pereformatuvannya (дата звернення: 21.12.2025).
2. Чепурко Валерій Професійний волонтер: Єдиний привілей – це їхати на фронт виділеною смугою 1 липня 2022. URL: <https://kp.ua/ua/life/a652648-profesijnij-volonter-jedinij-privilejtse-jikhati-na-front-vidilenoju-smuhoju> (дата звернення: 21.12.2025).
3. Єременко А., Безрукова О. Характеристика волонтерського руху та мотивація волонтерів в умовах російсько-української війни (за результатами якісного дослідження). Соціологічні студії, 2(23), 2023. С. 26–37. URL: https://www.researchgate.net/publication/376973874_Harakteristika_volonterskogo_ruhu_ta_motivacia_volonteriv_v_umovah_rosijsko-ukrainskoi_vijni_z_rezultatami_akisnogo_doslidzenna (дата звернення: 21.12.2025).
4. Лобанюк Д. З рестораторів – у професійні волонтери: історія штабу 24.02 у Харкові від 04 Січня 2023 URL: <https://gwaramedia.com/potreba-dopomagati-zrostala-vse-bilshe-i-bilshe-abo-yak-praczuie-volonterskij-shtab-2402/> (дата звернення: 21.12.2025).
5. Яремчук С.С., Семенюк-Прибатень А.В., Адамовський В.І. *Академічні візії*. Випуск 17/2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/223/211/214> (дата звернення: 21.12.2025).
6. Шепітько Тетяна Волонтер за фахом: навіщо створювати громадську організацію. Допомогу можна перетворити на професією 17 липня 2023. URL: <https://mind.ua/openmind/20260011-volonter-za-fahom-navishcho-stvoryuvati-gromadsku-organizaciju> (дата звернення: 21.12.2025).
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 21.12.2025).

8. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42. Ст. 435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
9. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
10. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
11. Про затвердження кошторисних норм України у будівництві: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 01 листопада 2021 року № 281. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/2699601180912256347 (дата звернення: 21.12.2025).
12. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 3 жовтня 1992 року № 493/92. *Збірник указів Президента* від 31.12.1992. 1992. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/92/conv#o2> (дата звернення: 21.12.2025).
13. Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей: Закон України від 26 січня 2022 року № 2010-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 14. Ст. 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
14. 10+ оплачуваних вакансій волонтерів та працівників благодійних проєктів. 4 квітня 2023. URL: <https://www.work.ua/articles/jobseeker/3075/> (дата звернення: 21.12.2025).
15. Увага! Професійне волонтерство у Let's do it Ukraine. 27 червня 2023. URL: <https://letsdoitukraine.org/2023/06/ldu-volunteers-2023/> (дата звернення: 21.12.2025).
16. Про затвердження Положення про Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України: наказ Міністра оборони України від 17.03.2009 № 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0115322-09#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
17. Питання Комітету реформ Міністерства оборони України та Збройних Сил України: наказ Міністерства оборони України від 20.07.2016 № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374322-16#n16> (дата звернення: 21.12.2025).
18. Питання Ради сприяння імплементації реформ Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 24 червня 2020 року № 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0222322-20#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
19. Питання Ради сприяння імплементації реформ Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 25 червня 2021 року № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0177322-21#n7> (дата звернення: 21.12.2025).
20. Питання Проектного офісу реформ Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 26.06.2018 № 295 URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/nakaz-ministerstva-oboroni-ukraini-n-295-vid-26-06-2018-pitannia-proektnogo-ofisu-reform-ministerstva-oboroni-ukraini> (дата звернення: 21.12.2025).
21. Положення про Раду резервістів Збройних Сил України, затверджене начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України від 07 лютого 2018 року. Центральний галузевий архів Міністерства оборони України.
22. Про затвердження Положення про Ради сімей військовослужбовців: наказ Міністерства оборони України від 25.11.2009 № 588. Центральний галузевий архів Міністерства оборони України.
23. Положення про Раду волонтерів при Міністерстві оборони України, затверджене Міністром оборони України від 09.12.2014 № 18921/з. Центральний галузевий архів Міністерства оборони України.
24. Волонтерський рух допомоги українським військовикам (2014 – дотепер). URL: <http://xn--80aorhh.xn--j1amh/index.php/> Волонтерський рух допомоги українським військовикам (2014 — дотепер) (дата звернення: 21.12.2025).
25. Про затвердження Положення про Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб, заручників та встановлення місцезнаходження безві-

- сти зниклих в районі проведення антитерористичної операції: наказ Служби безпеки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 19.05.2016 № 237/267/388, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 червня 2016 р. за № 856/28986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0856-16?find=1&text=волонт#w1_1 (дата звернення: 21.12.2025).
26. Про затвердження Положення про Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: наказ Служби безпеки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 08.04.2019 № 573/152/252, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18 квітня 2019 р. за № 413/33384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-19#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
27. Галина Титиш, Українська правда. Отладка механизма. Алексей Липириды о новой группе по выявлению проблем на фронте, бойцах и волонтерах. 16 серпня 2015, URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2015/08/16/198654/> (дата звернення: 21.12.2025).
28. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41. Ст. 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
29. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. – № 15. – Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
30. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 09.11.1993 № 3551-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
31. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: постанов Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449. *Офіційний вісник України*. 2022. № 10. Ст. 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.12.2025).
32. Европейская конвенция о содействии транснациональной длительной добровольной службе для молодежи. Страсбург, 11 мая 2000 года. Неофициальный перевод. URL: <https://rm.coe.int/168008063d>; https://zakononline.com.ua/documents/show/214091___214156##document_code__994_785__##; <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/evropeyskaya-konventsiiya-sodeystvii-2000-24836.html> (дата звернення: 21.12.2025). https://zakononline.com.ua/documents/show/267291___267356 (дата звернення: 21.12.2025).
33. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 26. Ст. 966. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212/2012#Text> (дата звернення: 21.12.2025).